

Кімге: Қазақстан Республикасының Инвестициялар және даму министрлігіне, «KazakhInvest»АҚ

Аты-жөні және лауазымы: Александра Александровна Марченко
«Солтүстік Қазақстан облысы Аққайың ауданы Шағалалы ауылдық округі әкімі аппаратының» бас маманы

Күні: 20.10.2025 жыл.

Аналитикалық жазба

Тақырыбы: Аққайың ауданындағы қолайсыз отбасы

Түйінді сөздер: дағдарыстағы отбасы, балалардың қараусыз қалуы, кедейлік, тірі ата-аналардың жетімдігі.

Кіріспе: Отбасылық қолайсыздық - бұл әлеуметтік-экономикалық жағдайдың төмендігі, ата-аналардың білім деңгейінің төмендігі, тәуелділіктің болуы және зорлық - зомбылық сияқты көптеген өзара байланысты факторларды қамтитын күрделі мәселе

№ 1,2 кесте

Кесте №1.

Солтүстік Қазақстан облысы Аққайың ауданы бойынша Шығыс жағдай.

[2]

Елді мекендер саны	Халықтың жалпы саны	Қолайсыз отбасылардың есебінде	Онда тұратын балалар
29	3200	85	Более 130

Кесте № 2 [2]

Алкоголизм ата-аналар	жұмыссыздық	Басқалары (көп балалы, кедейлік)
40 %	25 %	25 %

Қолайсыз отбасыларға қатысты негізгі ережелер

* Балаларды қорғау: кодекс ата-аналардың балалардың әл-ауқатын қамтамасыз ету және олардың денсаулығы мен дамуына қамқорлық жасау міндеттерін белгілейді.

* Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу: тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы Заң агрессорға жәбірленушімен байланысқа түсуге тыйым салатын, сондай-ақ жауапкершілікті жүктейтін қорғаныс ережелерін ұсынады.құқықтық қорғау: оларды бұзғаны үшін.

* Отбасында баланың өмірі мен денсаулығына қауіп төнген жағдайларда оның құқықтары мен мүдделерін қорғауға бағытталған шаралар қолданылады. жанжал, мазасыздық, қорқыныш, агрессивтілік және қарым-қатынастың Үстірт сипаты.

* Балалар үшін салдары:

* Психологиялық проблемалар-мазасыздықтың жоғарылауы, қорқыныш, агрессивтілік, өзін-өзі бағалаудың төмендігі.

* Мінез-құлық проблемалары-жанжал, қарым-қатынастағы қиындықтар, әдепсіз мінез-құлыққа бейімділік.

* Әлеуметтік проблемалар-құндылық бағдарларының бұзылуы, әлеуметтік бейімделу проблемалары.

Қолайсыздықтың себептері-білім деңгейінің төмендігі, психологиялық проблемалар, ата-аналық дағдылардың болмауы, тәуелділік. Негізгі бөлім: отбасындағы алкогольизм-ең маңызды әлеуметтік мәселелердің бірі, әсіресе үйде балалар болса. Мұндай жағдай баланың психикасын бұзады, оқуға кедергі келтіреді.

Қолайсыз отбасыларға сипаттама

* Анықтама: зорлық-зомбылық немесе оның негізгі қажеттіліктерін қанағаттандырмау салдарынан баланың өміріне, денсаулығына және дамуына қауіп төндіретін отбасы.

* Ерекшеліктері: мұндай отбасыларда ата-аналардың әдепсіз өмір салты, Заңсыз мінез-құлық, сондай-ақ қанағаттанарлықсыз тұрғын үй жағдайлары болуы мүмкін.

* Балалардың психологиялық ерекшеліктері: мұндай отбасылардан шыққан балалар көбінесе

* Әлеуметтік факторлар-әлеуметтік теңсіздік, кедейлік, әлеуметтік көмек пен қолдаудың болмауы.

* Отбасы факторлары-қарым-қатынастың жақсы үлгілері емес, отбасында бірліктің болмауы, ерлі-зайыптылар арасындағы қақтығыстар.

* Балаларға салдары

* Ата – аналар алкогольді асыра пайдаланатын отбасыларда-балалар көбінесе қараусыз қалады, тамақтану, ұйқы, оқу режимі бұзылады. Психологиялық немесе физикалық зорлық-зомбылық пайда болады. Тірі ата-ананың жетім қалу қаупі бар.

* Психикалық жарақаттар-агрессивтілік, мазасыздық, депрессия, өзін-өзі бағалау проблемалары.

* Мінез-құлық проблемалары-қарым-қатынастағы қиындықтар, құндылықтардың бұзылуы, әдепсіз мінез-құлық.

* Физикалық және психикалық даму-дамудың кешігуі, денсаулық проблемалары, мазасыздық, агрессия немесе тұйықталу, оқудың

артта қалуы, құқық бұзушылыққа бейімділік, ата-аналық өмір моделін қайталау.

* Профилактиканы (КДН, әлеуметтік қызметтер, мектеп) тұрақты негізде күшейту, осындай өмірлік жағдайға тап болған балаларға психологиялық көмек көрсету, осындай отбасылардан шыққан балаларды үйірмелерге, спорттық іс-шараларға белсенді тарту қажет және проблемалардан алшақтады. Ата-аналармен және балалармен тұрақты негізде түсіндіру жұмыстарын жүргізу.

* Қолайсыз отбасы-бұл балалардың өміріне, денсаулығына және дамуына қауіп төндіретін негізгі функциялары (тәрбиелік, экономикалық, әлеуметтік) бұзылған немесе орындалмаған отбасы. Мұндай отбасыларға ата-аналары алкогольді немесе есірткіні теріс пайдаланатын, әдепсіз өмір салтын ұстанатын, зорлық-зомбылық жасайтын немесе балаларға қажетті күтімді қамтамасыз етпейтін отбасылар жатады

және Назар аударыңыз. Әрбір мемлекеттік орган жоспарға сәйкес өз бағыттары туралы жұмыс жүргізеді. Округ аумағында учаскелік комиссия жұмыс істейді, оның құрамына ауыл әкімі кіреді

округ, учаскелік полиция инспекторы, қоғам кеңесінің төрағасы, мектептің әлеуметтік педагогы, мектеп психологы. Комиссияға бару барысында баланың физикалық, психологиялық, адамгершілік және рухани дамуы үшін қажетті өмір сүру жағдайларын өз қабілеттері мен қаржылық мүмкіндіктері шегінде қамтамасыз ету үшін жауапкершілік туралы ата-аналармен әңгімелесу, тұрғын үй-тұрмыстық жағдайларға тексеру жүргізеді.

Ұсыныстар: Шағалалы ауылдық округінің мысалында жұмыстар жүргізілуі керек: алайда, округте кәмелетке толмаған балалар бар, олардың ата-аналары мезгіл-мезгіл алкогольді асыра пайдаланады. Мұндай ата-аналармен тиісті жұмыс жүргізілуде. 2024 жылдың өткен кезеңінде ауданда қолайсыз отбасы ретінде есепте 4 отбасы болды, осы ата-аналармен профилактикалық әңгіме жүргізілді және алкогольге тәуелділіктен емделуге және кодтауға ұсыныстар берілді, жұмысқа орналасады, осы тәртіппен балаларды тәрбиелеу және оқыту бойынша ата-аналық міндеттерді орындау. Бірақ 2025 жылы оң негізде төрт отбасының екеуі алкогольді ішімдіктерді асыра пайдалануды тоқтатып, тұрақты жұмыс орнына орналасты олардың балалары да оң нәтижелерге қол жеткізді, оқу кезінде сабақты дәлелді себепсіз жіберіп алмады және оқуға тартылды.

Қазіргі уақытта әлеуметтік педагогтар отбасына көмек көрсетудің келесі модельдерін белсенді қолданады:

- * Педагогикалық;
- * Әлеуметтік;
- * Психологиялық;
- * Диагностикалық;
- * Медициналық.

Осы немесе басқа модельді қолдану балалар мен ата-аналар арасындағы қарым-қатынас проблемасын тудыратын себептердің сипатына байланысты.

Педагогикалық модель ата-аналардың педагогикалық құзыреттілігінің жеткіліксіздігі туралы болжамға негізделген.

Шағымның тақырыбы-Бала. Осы модельді қолдана отырып, әлеуметтік мұғалім ата-аналардың жеке мүмкіндіктеріне емес, педагогика мен психология тұрғысынан әмбебап білім беру әдістеріне назар аударады.

Әлеуметтік модель отбасылық қиындықтар қолайсыз өмірлік жағдайлардың нәтижесі болған жағдайларда қолданылады. Сондықтан, өмірлік жағдайды талдаудан басқа, сыртқы күштердің көмегі қажет (жәрдемақылар, бір реттік төлемдер және т.б.).

Психологиялық модель баланың қиындықтарының себептері қарым-қатынас саласында, отбасы мүшелерінің жеке ерекшеліктерінде болған кезде қолданылады. Бұл модель отбасылық жағдайды талдауды, жеке тұлғаның психодиагностикасын, отбасылық қатынастарды диагностикалауды қамтиды. Практикалық көмек қарым-қатынастағы кедергілерді және оның бұзылу себептерін жеңуден тұрады.

Диагностикалық модель ата-аналардың бала немесе олардың отбасы туралы арнайы білімінің жетіспеушілігін болжауға негізделген. Диагностика объектісі-қарым-қатынасы бұзылған отбасы, балалар мен жасөспірімдер.

Медициналық модель отбасылық қиындықтардың негізінде ауру жатыр деп болжайды. Көмек психотерапиядан тұрады (науқасты емдеу және дені сау отбасы мүшелерін науқастың проблемаларына бейімдеу).

Отбасы мен отбасылық тәрбиенің маңыздылығына сүйене отырып, келесі тұжырымдар жасауға болады:

1. Отбасылық қолайсыздық баланың жеке басының дамуына теріс әсер етеді, оның сәтті әлеуметтенуін қиындатады.

2. Балалар мен ата-аналардың қарым-қатынасын түзету мақсатында әлеуметтік-педагогикалық жұмыс көбінесе дисфункционалды отбасындағы шиеленісті азайтады, отбасы мүшелерінің өзара әрекеттесу формаларын өзгертеді, көптеген травматикалық факторларды жоққа шығарады және тұтастай алғанда баланың жеке басының ауытқуларының дамуына жол бермейді.

Балаларды қорғау үшін тәуекел тобындағы отбасыларды анықтап қана қоймай, жүйелі қолдау, ата-ана функцияларын қалпына келтіру және баланың дамуы үшін қауіпсіз ортаны қамтамасыз ету қажет. Өңгімелесу барысында "Неке(ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы" ҚР Кодексіне (60,72-баптар), "ҚР-дағы бала құқықтары туралы" ҚР Заңына (20,49-баптар), сондай-ақ "Әкімшілік құқық бұзушылық туралы" ҚР Кодексіне (442-баптар) сәйкес ата-аналардың міндеттері мен жауапкершіліктері түсіндірілуі тиіс. бала тәрбиесімен айналысуға және салауатты өмір салтын насихаттауға міндетті ата-аналарға айыппұл салуға әкеп соғады.[3]

Қорытындылар: мұндай отбасылармен жұмыс істеудің негізгі мақсаты- баланың физикалық, Әлеуметтік және моральдық дамуы үшін қолайлы жағдайлар жасау, сондай-ақ оны қорғау.

1. Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы кодексі

(Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы

<https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1100000518>

2. Ұлттық статистика бюросының сайты

<https://stat.gov.kz/ru/region/sko/>

3. 2002 жылғы 8 тамыздағы Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары туралы

[https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z020000345 /links](https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z020000345_links)

4. 2014 жылғы 5 шілдедегі Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексі

<https://kodeksy->

[kz.com/ka/ob_administrativnyh_pravonarusheniyah/442.htm](https://kodeksy-kz.com/ka/ob_administrativnyh_pravonarusheniyah/442.htm)